

Міністерство освіти та науки
“Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
Кафедра обліку і оподаткування

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього рівня - бакалавра
на тему:

**"Облік та аналіз доходів витрат та фінансових результатів діяльності
комунального підприємства"**

Виконав студент 2 курсу, групи ОО(ст)з-21
спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Тарнавський М.Л.

заочної форми навчання

Науковий керівник: Гнатюк Т. М.

Рецензент: Щур Р. І.

Івано-Франківськ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП		Ст.
РОЗДІЛ 1	ОБЛІК КАПІТАЛУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1.	Бухгалтерський облік, як засіб формування фінансової інформації	8
1.2.	Функціональне значення аналізу капіталу комунального підприємства	17
РОЗДІЛ 2	ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ і КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ КАПІТАЛУ ТА АНЛІЗ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	22
2.1.	Організація обліку, контролю та аналізу капіталу підприємства	22
2.2.	Натурально-речовий склад капіталу: методологія обліку та аналізу	28
РОЗДІЛ 3	АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ	35
3.1.	Теорія аналізу джерел формування капіталу підприємства	35
3.2.	Аналіз капіталу підприємства та джерел його формування	39
3.3.	Аналіз показників рентабельності капіталу підприємства	42
ВИСНОВКИ		52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		55
ДОДАТКИ		60

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У зв'язку зі становленням ринкової економіки і впровадженням національних стандартів бухгалтерського обліку, необхідно впроваджувати нові підходи до організації і ведення бухгалтерського обліку капіталу, що відповідають новим економічним умовам. Система бухгалтерського обліку, яка існувала в епоху планової економіки, була спрямована на задоволення потреб державного управління економікою та суспільним характером власності. Держава, через галузеві міністерства, установи планування, статистики та фінансів, виступала основним споживачем інформації, що формувалася в системі бухгалтерського обліку. Завданням цієї системи було виявлення відхилень від наказових моделей господарської діяльності підприємств і організацій, які вирішувалися системою державного фінансового контролю.

У перехідний період ринкової економіки актуальними є проблеми управління підприємством як основним суб'єктом ринкових відносин. Тому необхідно знайти нові шляхи визначення мети підприємницької діяльності, конкретизувати економічні передумови досягнення оптимального рівня прибутку, який забезпечить конкурентоспроможність бізнесу на ринку та визначить перспективи його розвитку. Реформування системи бухгалтерського обліку та звітності, яка необхідна як внутрішнім, так і зовнішнім користувачам, перехід українських підприємств на національні стандарти бухгалтерського обліку, що визначається реалізацією основ стратегічного процесу входження України у світовий економічний простір, вимагає від українського законодавства відповідати розвинутим країнам світу Координація, роздержавлення та приватизація економіки країни, реформування економічних відносин України. Методологічні засади вдосконалення функціонування системи бухгалтерського обліку, як засобу контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємств, їх прибутковістю та відсутність концептуально цілісної організації та методологічного обґрунтування

бухгалтерського обліку та фінансового обліку на підприємствах України зумовлюють необхідність і актуальність це дослідження.

Методологічні і організаційні питання обліку та аналізу джерел формування капіталу є предметом наукових досліджень багатьох вчених України. Різні аспекти цієї проблеми досліджують провідні вітчизняні науковці: М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, І.С. Белебаха, Б.І. Валуєв, С.Ф. Голов, З.В. Гуцайлюк, А.М. Герасимович, В.В. Деречин, І.П. Житна, В.П. Завгородній, В.Б. Захожай, М.В. Кужельний, М.М. Коцупатрий, Г.Г. Кірейцев, Л.Н. Котенко, В.В. Костенко, В.Г. Линник, В.О. Ластовецький, Є.В. Мних, Ю.І. Осокіна, Ю.І. Осадчий, В.М. Пархоменко, М.С. Пушкар, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, П.Т. Саблук, Л.К. Сук, Н.В. Чебанова, М. Г. Чумаченко, Л.М. Чернелевський, В.Г. Швець, В.О. Шевчук, С.І. Шкарабан.

Необхідно зазначити, що реформування системи бухгалтерського обліку яке відбулося з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, позитивно вплинуло на розширення інформаційних можливостей бухгалтерського обліку та аналізу капіталу.

Проте праці вчених не є вичерпними щодо методики здійснення бухгалтерського обліку та аналізу джерел формування капіталу. Потребує остаточного розв'язання проблема функціонування системи обліку та аналізу формування капіталу відповідно до чинного законодавства.

Актуальність викладених аспектів та недостатній рівень опрацювання теоретичних і практичних проблем методики бухгалтерського обліку та аналізу показників фінансової звітності в розрізі оцінки джерел формування капіталу за умов реформування облікової системи спричинили вибір теми дипломної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Випускна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри обліку і аудиту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника “Підвищення соціально-економічної результативності функціонування виробничо-господарських структур у регіоні, (реєстраційний номер 0104 U

002443), (Категорія роботи: фундаментальна (2201020))”. У межах наукової програми автором проведено дослідження методологічних питань щодо організації і обґрунтування впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні.

Мета і задачі дослідження. Метою даного дослідження є наукове та теоретико-методичне обґрунтування методики та організації бухгалтерського обліку та аналізу джерел формування капіталу на основі звітності з використанням національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку і розробка на цій основі практично-значимих рекомендацій, спрямованих на вирішення проблем організації аналітичної роботи.

Відповідно до поставленої мети визначено сукупність основних задач спрямованих на її досягнення:

1. дослідити питання методології бухгалтерського фінансового обліку капіталу в управлінні економікою підприємств України на основі застосування загальноприйнятих у міжнародній практиці передумов і принципів;
2. обґрунтувати існуючі класифікаційні особливості капіталу (господарських засобів та джерел їх утворення) згідно з національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку;
3. дослідити систему рахунків бухгалтерського фінансового обліку в розрізі економічного змісту, призначення і структури згідно з діючим Планом рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій;
4. провести критичний аналіз існуючої технології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу в розрізі узагальнення методичних особливостей фінансового обліку капіталу, та джерел його формування;
5. дослідити місце аналізу в системі обґрунтування управлінських рішень;
6. опрацювати методику аналізу джерел формування капіталу підприємства КП “ІВАНО-ФРАНКІВСЬКВОДЕКОТЕХПРОМ” та провести оцінку основних джерел формування капіталу на даному підприємстві.

Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку і аналізу капіталу на підприємстві з урахуванням національних положень і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності за умов становлення ринкових відносин в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні засади бухгалтерського обліку та аналізу джерел формування капіталу на підприємстві КП “ІВАНО-ФРАНКІВСЬКВОДОЕКОТЕХПРОМ” в умовах становлення ринкової економіки, законодавчої та нормативної бази України.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою бакалаврської роботи є критичне осмислення та синтез концепцій і положень впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку, що стосуються предмета дослідження, законодавчих та нормативних актів України, які регламентують питання бухгалтерського обліку на підприємствах України.

Методологічною основою дослідження є системний підхід до аналізу проблем реформування системи бухгалтерського обліку, облікових процесів і явищ, обліку операцій, обґрунтованих напрямів їх удосконалення на підприємствах з різними формами власності та практична реалізація.

У роботі використовувалися такі методи: спостереження, порівняльний, аналітичний, класифікації, нормативно-правовий, зіставлення, математичного моделювання, графічний, економіко-статистичний та ін.

Інформаційною базою підготовки даного дослідження стали матеріали науково-дослідних робіт, виконані на кафедрі обліку і аудиту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, національні стандарти бухгалтерського обліку, інформація з різноманітних публікацій у пресі, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, План рахунків і Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, Основи фінансового обліку, закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства фінансів України, Міністерства праці, Міністерства статистики,

Державної податкової адміністрації та ін., праці вітчизняних та іноземних вчених, безпосереднє спілкування з практикуючими бухгалтерами на базі практики.

Практичне значення одержаних результатів. Досліджені та узагальнені в роботі головні напрями вдосконалення методів, прийомів бухгалтерського фінансового обліку і звітності, які мають як наукове, так і практичне значення у формуванні облікової політики і веденні бухгалтерського фінансового обліку на підприємствах з різними формами власності.

Впровадження результатів дослідження проводилось на підприємстві

Також, результати роботи можуть бути використані в навчальному процесі кафедри обліку і аудиту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та інших ВНЗ України, в розробленні методичного забезпечення при викладанні навчальних дисциплін “Фінансовий облік”, “Організація бухгалтерського обліку”, у роботі бухгалтерів, фінансистів, економістів, аудиторів, працівників контрольно-ревізійних служб та інших спеціалістів підприємств та організацій різних галузей промисловості.

Структура і обсяг дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, двох додатків, списку використаних джерел із 53 найменувань. Робота викладена на 62 сторінках друкованого тексту, містить 8 рисунків і 6 таблиць.

РОЗДІЛ І

ОБЛІК КАПІТАЛУ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Бухгалтерський облік, як засіб формування фінансової інформації

Бухгалтерський фінансовий облік – це сукупність правил і процедур, які забезпечують підготовку, оприлюднення інформації про результати діяльності підприємства, установи, організації та його фінансовий стан і відповідність вимогам законодавчих актів і стандартів бухгалтерського обліку; це комплексний аналітичний та синтетичний облік всіх засобів і коштів та їх джерел і всієї економічної діяльності підприємства. Об'єктами бухгалтерського фінансового обліку, які підлягають обов'язковому відображенню, є: активи (необоротні й оборотні) і пасиви (джерела утворення активів підприємства) [18].

Інше визначення наведено в Законі України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16. 07. 1999 р. № 996-XIV.[38]

Легітимність бухгалтерського обліку як засобу збору, перетворення та використання фінансової інформації забезпечує фінансову прозорість, внутрішній і зовнішній контроль, прийняття управлінських рішень і сприяє сталому розвитку організації на основі ключових ролей.

В Україні бухгалтерський облік регулюється державою, стандартами різних рівнів. Інформація бухгалтерського фінансового обліку використовується внутрішніми та зовнішніми (постачальниками, податковою інспекцією, банками, інвесторами та ін.) споживачами.

Існують наступні фундаментальні засади здійснення обліку [37].

- 1) Головною умовою правильної організації бухгалтерського фінансового обліку є використання раціональних форм і методів обліку та вдосконалення його технічного оснащення.
- 2) Розвиток податкової системи України змінив підхід до організації бухгалтерського фінансового обліку. Він став залежним від податкового законодавства, що негативно впливає на методологію бухгалтерського обліку.

3) Базовою складовою теоретико-методологічної бази є організація бухгалтерського фінансового обліку на підприємствах. Це передбачає цілеспрямовану раціоналізацію та вдосконалення облікових механізмів, структур і процесів на основі застосування загальноприйнятих міжнародних припущень і принципів.

Мета ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Для бухгалтерського обліку характерними є [24]:

1. реєстрація усіх без винятку господарських операцій;
2. документування;
3. наявність спеціальних прийомів і способів обробки отриманих даних.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться від дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Згідно із статтею 4 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” він базується на таких принципах [36]:

- 1) Принцип відображення: бухгалтерський облік повинен точно і об'єктивно відображати фінансову статистику та події, що відбуваються на підприємстві.
- 2) Принцип історизму: облік ведеться на основі фактів, що мали місце, і здійснених операцій відповідно до їх хронологічного порядку.
- 3) Принцип систематичності: облік повинен бути організованим і систематичним, з дотриманням встановлених правил і процедур.
- 4) Принцип контролю: бухгалтерський облік передбачає наявність внутрішнього контролю, який забезпечує достовірність і достовірність фінансової інформації.
- 5) Принцип порівняння: бухгалтерський облік дозволяє проводити порівняльний аналіз фінансової інформації за різні періоди та між різними підприємствами.
- 6) Принцип упередженості: облік передбачає урахування можливих збитків і зобов'язань на дату підготовки фінансово

7) Принцип вартості: Бухгалтерський облік заснований на представленні активів, зобов'язань і капіталу компанії за їх первісною вартістю (собівартістю або собівартістю виробництва).

Бухгалтерський облік складається з управлінського (внутрігосподарського) і фінансового обліку.

Управлінський облік - це процес збору, обробки та аналізу фінансової і нефінансової інформації для прийняття управлінських рішень в підприємстві..

Управлінський облік передбачає виявлення, вимірювання, збирання, аналіз, підготовку, інтерпретацію, передачу та приймання інформації, необхідної управлінському апарату для виконання його функцій. Його значення - це забезпечення функціонування системи комунікацій усередині підприємства, адже в кожному виді бізнесу необхідно управляти фінансовими та іншими ресурсами. Кожне підприємство створює власну систему управлінського обліку, використовуючи різноманітні прийоми, обліку, контролю та аналізу.

Об'єктами управлінського обліку є [35]:

1. витрати підприємства за їхнім цільовим призначенням, групування їх за видами продукції, процесами, стадіями виробництва, центрами відповідальності (центрами витрат і центрами прибутку), сферами діяльності, регіонами реалізації продукції та ін.;
2. доходи підприємства, групування їх за видами продукції, сферами діяльності, центрами прибутку та ін.;
3. фінансові результати за видами продукції, сферами діяльності, центрами прибутку та ін.

До сфери управлінського обліку належать прогнозування, планування, облік, аналіз і контроль перелічених вище об'єктів.

Фінансовий облік – сукупність правил і процедур, що забезпечують підготовку, оприлюднення інформації про результати діяльності підприємства та його фінансовий стан згідно з вимогами законодавчих актів і П(С)БО.

Фінансовий облік має забезпечити [6]:

- повне й неперервне відображення всіх господарських операцій, що відбулися у звітному періоді;
- складання встановленої фінансової звітності;
- надання користувачам інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Держава має законодавчі та наглядові повноваження щодо регулювання фінансового обліку. У фінансовому обліку використовуються різні одиниці вимірювання, такі як фізичні одиниці, трудові одиниці та грошові одиниці.

Натуральні вимірювачі використовуються для вимірювання фізичних об'єктів або матеріалів, таких як кількість продукту, вага, об'єм тощо.

Вимірювачі роботи використовуються для вимірювання кількості робочого часу або зусиль, витрачених на певну роботу. Наприклад, це може бути кількість відпрацьованих годин, кількість відпрацьованих днів або кількість виконаних операцій.

Грошові вимірники використовуються для підсумовування економічних операцій, виражених у фізичних і трудових вимірниках. Вони дають змогу отримати необхідну інформацію для розрахунку виробничих показників і фінансово-господарської діяльності, визначення фінансового стану підприємства.

Предметом бухгалтерського обліку є капітал, джерела формування капіталу та господарські процеси підприємства. Капітал формується з господарських засобів, які в свою чергу є матеріальною основою бухгалтерського обліку.

Господарські засоби – ресурси, що відповідають трьом основним вимогам: є власністю підприємства; мають для нього певну цінність; мають певну вартість (можуть бути перетворені на гроші) [13].

Об'єкт бухгалтерського обліку – господарські засоби підприємства та джерела утворення цих засобів (спосіб одержання певного засобу).

Без знання складу господарських засобів, їх розміщення та джерел утворення, а також призначення неможливо управляти виробництвом.

За видами і розміщенням господарські засоби поділяють на:

1. засоби тривалого використання;
2. оборотні засоби;
3. відокремлені засоби;
4. засоби, що не належать підприємству (табл. 1.1).

Основні засоби, як правило, мають значну вартість і є важливим складовим активом підприємства. Операційний цикл - період часу між отриманням економічних засобів для здійснення діяльності та отриманням коштів від продуктів, товарів або послуг, проданих за їх допомогою.

Таблиця 1.1

**Класифікація господарських засобів за видами
розміщенням**

Засоби тривалого використання	Оборотні засоби	Відокремлені засоби	Засоби, що не належать підприємству
1. Основні засоби: будівлі та споруди земельні ділянки машини, устаткування транспортні засоби інструменти господарський інвентар інші основні засоби 2. Нематеріальні активи	1. Матеріальні засоби: сировина і матеріали готова продукція товари малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП) тара і тарні матеріали 2. Кошти: грошові кошти в касі кошти в банках на поточних рахунках у національній та іноземній валюті в акредитивах і на чекових книжках інші грошові кошти 3. Кошти в розрахунках: дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги дебіторська заборгованість підзвітних осіб аванси видані	1. Відрахування до бюджету 2. Відстрочені податкові активи	1. Орендовані основні засоби, крім орендних підприємств 2. Товарноматеріальні цінності, прийняті на тимчасове зберігання 3. Товари, прийняті на комісію

	аванси одержані інші дебітори		
--	----------------------------------	--	--

Оборотні засоби використовуються або реалізуються протягом одного операційного циклу або обороту. Вони включають в себе матеріальні засоби, грошові кошти, які не мають обмежень у використанні, а також інші засоби праці, які не відносяться до основних засобів або нематеріальних активів.

Відокремлені засоби – засоби тимчасово або безповоротно вилучені (відокремлені) з обороту. Наприклад, використана частка прибутку з відрахувань до бюджету і відстрочених податкових активів.

Засоби, що не належать підприємству, – засоби, які знаходяться на підприємстві, але не належать йому. Наприклад, товари, що приймаються на комісію.

Усі засоби підприємства формуються за рахунок певних джерел, класифікацію яких наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація джерел господарських засобів

Джерела власних коштів	Джерела позикових коштів
------------------------	--------------------------

1. Капітал (фонди): - статутний; - пайовий; - додатковий. 2. Нерозподілений прибуток: - від основної діяльності (реалізація товарів, робіт, послуг); - від іншої реалізації; - від позареалізаційних операцій; 3. Резерви: резервний фонд; резерв майбутніх витрат і платежів; 4. Бюджетне фінансування: - на капітальні вкладення; - на поповнення оборотних засобів; - цільове фінансування.	1. Кредити банків: - довгострокові кредити банків; - короткострокові кредити банків; 2. Кредиторська заборгованість: постачальникам за векселями, виданими іншим кредиторам 3. Зобов'язання: - з оплати праці; - перед бюджетом; - зі страхування; - інші.
---	--

До джерел власних коштів належать [41].:

1. капітал (статутний, пайовий, додатковий);
2. нерозподілений прибуток;
3. резерви;
4. бюджетне фінансування (табл. 1.2).

Одним із первинних джерел інвестування та формування майна підприємства є статутний капітал.

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів (господарських засобів), які є внеском власників (учасників) до капіталу підприємства.

Нерозподілений прибуток – прибуток, який залишається на підприємстві після виплати доходів власникам і формування резервного капіталу.,

Резерви – сума резервів, утворених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок прибутку підприємства.

Бюджетне фінансування – додаткові кошти, виділені з Державного бюджету на розширення господарської діяльності державному підприємству.

До джерел позикових коштів належать кредити банків;

1. кредиторська заборгованість;

2. зобов'язання (табл. 1.2).

Кредити банків – кредити, надані підприємству на конкретні цілі на умовах повернення у визначені строки.

Зобов'язання – заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення господарських засобів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди.

Метод бухгалтерського обліку – система способів безперервного відображення та узагальнення об'єктів обліку за якісно однорідними ознаками.

Основними елементами методу бухгалтерського обліку є [14]:

1. документація;
2. інвентаризація;
3. калькуляція;
4. оцінка;
5. рахунки;
6. подвійний запис;
7. баланс;
8. звітність.

Документація – спосіб первинного спостереження за господарськими операціями та обґрунтування бухгалтерських записів.

Інвентаризація – перевірка відповідності фактичної наявності засобів з даними бухгалтерського обліку, виявлення необлікованих цінностей, розкрадань.

Принцип інвентаризації: “Прийшов, побачив, записав” [17].

Інвентаризацію проводять в обов'язковому порядку в строки, передбачені законодавством; за зміни матеріально відповідальних осіб (на день прийняття-передання справ); за встановлення фактів крадіжок, після стихійних лих тощо відповідно до Інструкції з інвентаризації основних засобів і нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, документів і розрахунків, затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 11. 08. 1994 р. № 69.

Калькуляція – спосіб групування витрат і визначення собівартості придбаних матеріальних цінностей, виготовленої продукції та виконаних робіт.

Оцінка — спосіб вартісного вимірювання господарських явищ, що обліковуються. Математичне вираження цього способу є таким:

$$\text{Кількість} \times \text{Ціна за одиницю} = \text{Вартість}$$

У діяльності підприємства виділяють [18]:

- купівельну вартість – вартість, за якою підприємство придбало товарно-матеріальні та інші цінності;
- продажну вартість – вартість, за якою воно реалізовує (продає) товар;
- собівартість готової продукції або послуг – суму виробничих та інших витрат на виготовлення конкретної продукції на конкретному підприємстві.

При оформленні первинних бухгалтерських документів обов'язковою умовою є відображення вартості господарської операції.

Рахунки використовуються як засіб групування та поточного обліку активів, зобов'язань і капіталу.

Подвійний запис є методом, за яким кожна господарська операція фіксується одночасно на дебеті одного рахунка і кредиті іншого рахунка.

Баланс є методом групування та відображення активів, зобов'язань і капіталу у грошовій формі на певну дату.

Звітність – сукупність затверджених у встановленому порядку звітних форм, які об'єднують комплекс систематизованих показників, що характеризують виробничу та фінансово-господарську діяльність підприємства за відповідний період [36]

1.2. Функціональне значення аналізу капіталу комунального підприємства

Для отримання інформації про фінансовий стан підприємства необхідно правильно розподілити ресурси, визначити напрямок розвитку та вирішити основні проблеми. Аналіз фінансового стану дозволяє визначити, чи підприємство знаходиться у фазі зростання чи занепаду, оцінити рівень його ефективності та визначити можливі шляхи підвищення прибутковості. [26]

Отримати відповіді на ці питання можна шляхом аналізу фінансової звітності. Фінансова інформація – це набір даних (у систематизованій певним способом формі) про:

- 1) господарські ресурси, зобов'язання та фінансові джерела підприємства;
- 2) рівень прибутку й витрат, які дають змогу оцінити очікувані доходи та пов'язані з ними ризики;
- 3) обороти фірми та якість її активів;
- 4) обсяг і якість потоків грошових коштів.

Існує кілька підходів до оцінки діяльності фірми. Один із них – це аналіз фінансових звітів фірми. Він передбачає:

1. Вивчення Звіту про фінансові результати та Балансу підприємства;
2. Порівняння джерел та напрямів використання й розміщення коштів підприємством на певні періоди;
3. Проаналізувати, як пов'язаний звіт про фінансові результати і баланс за допомогою різних коефіцієнтів та співвідношень.

Мета аналізу фінансових звітів полягає в оцінці фінансового стану, результативності та стабільності підприємства. При аналізі фінансових звітів найважливішим є фінансовий стан підприємства в попередній і у звітний період. Такий аналіз дає змогу визначити вірогідність успіху чи банкрутства фірми, а саме:

- 1) фінансову структуру
- 2) оперативний цикл
- 3) тенденції та порівняльну ефективність

Аналіз фінансових звітів розпочинають з попереднього ознайомлення з підприємством, після чого переходять до поглибленого вивчення її діяльності та

структури фінансів, відображених у фінансових звітах фактичного чи прогнозованого характеру.

Фінансова звітність - це документ, що містить інформацію про фінансові результати та стан підприємства. Вона складається з таких компонентів: звіт про прибутки та збитки, баланс, звіт про зміни власного капіталу та звіт про готові продукти.

Порядок надання фінансової звітності користувачам визначається чинним законодавством. Під час підготовки до складання та подання фінансової звітності підприємство повинне дотримуватись вимог П(с)БО, а також Порядку подання фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419, який визначає суб'єктів подання звітності, звітний період, склад та терміни її подання. Відповідальність за складання та надання фінансової звітності несе керівництво підприємства. Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо [25].:

- 1 придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- 2 участі в капіталі підприємства;
- 3 оцінки якості управління;
- 4 оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- 5 забезпеченості зобов'язань підприємства;
- 6 визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- 7 регулювання діяльності підприємства;
- 8 інших рішень.

Головні вимоги до звітності — це обов'язковість подання, державна регламентація, своєчасність складання і подання, простота, зрозумілість і загальна доступність, достовірність, єдність методики звітних показників, порівнянність звітних показників за різні періоди, доречність, раціональність, економічність і дійовість. Основні вимоги, що висуваються до звітності, наведені в Додатку А на рис. 1.

Фінансова звітність в Україні формується з дотриманням тих десяти принципів, які сформульовані в статті 4 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” та пунктом 18 П(С)БО 1.

Крім фінансової звітності підприємства повинні подавати ще й інші форми звітності. З метою упорядкування та спрощення складання звітності її класифікують за певними ознаками, що унаочнено в Додатку А на рис. 2

Суб’єкти підприємницької діяльності згідно з Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” повинні давати різні види фінансової звітності (табл. 1.3)

Таблиця 1.3

Фінансова звітність підприємства

Суб’єкти господарювання	Складові звітності					Звіт за сегментами
	Баланс	Звіт про фінансові результати	Звіт про рух грошових коштів	Звіт про власний капітал	Примітки	
Окремі юридичні особи – всі підприємства (крім бюджетних організацій, представництв іноземних суб’єктів господарської діяльності та суб’єктів малого підприємництва)	+	+	+	+	+	+
Суб’єкти малого підприємництва та представництва іноземних суб’єктів господарської діяльності	+	+	—	—	—	—

Фінансова звітність підприємств складається за такими формами [50]:

1. Баланс (форма № 1);
2. Звіт про фінансові результати (форма № 2);
3. Звіт про рух грошових коштів (форма № 3);
4. Звіт про власний капітал (форма № 4);
5. Примітки (форма № 5);
6. Звіт за сегментами (форма №6).

Фінансові звіти містять статті, склад і зміст яких визначаються відповідними стандартами. Стаття наводиться у фінансовій звітності, якщо існує ймовірність надходження або вибуття майбутніх економічних вигод, пов'язаних з статтею та оцінка статі може бути достовірно визначена (рис. 1.3).

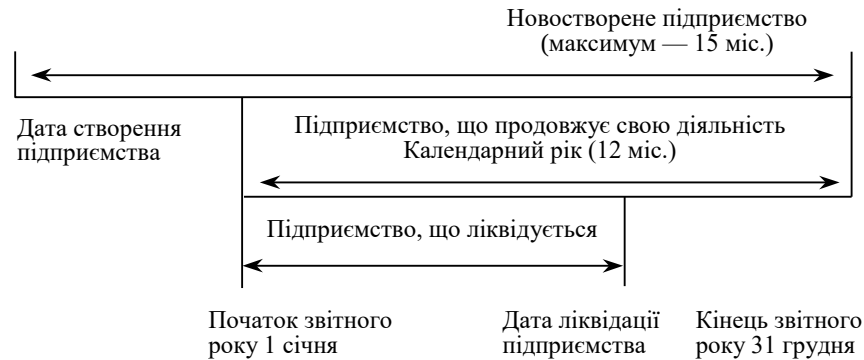

Рис. 1.3. Тривалість звітнього періоду за П(С)БО 1

Згідно з П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", тривалість звітнього періоду визначається керівництвом підприємства і може становити 12 місяців. Тривалість звітнього періоду повинна бути стійкою та відповідати звичайній діловій практиці відповідної галузі. Проте у випадку першого звітнього періоду, тривалість може бути меншою або більшою за 12 місяців залежно від обставин. Наприклад, якщо підприємство розпочинає свою діяльність середині року, перший звітний період може бути скороченим до відповідного періоду.

Міністерство фінансів України спільно з Державним комітетом статистики України встановлює форми фінансової звітності (за винятком банків) і визначає порядок їх заповнення.

Форми фінансової звітності банків і порядок їх заповнення встановлюються Національним банком України за погодженням з Держкомстатом України.

Форми фінансової звітності бюджетних установ, органів державного казначейства України з виконанням бюджетів усіх рівнів і кошторисів видатків і порядок їх заповнення встановлюються Державним казначейством України.

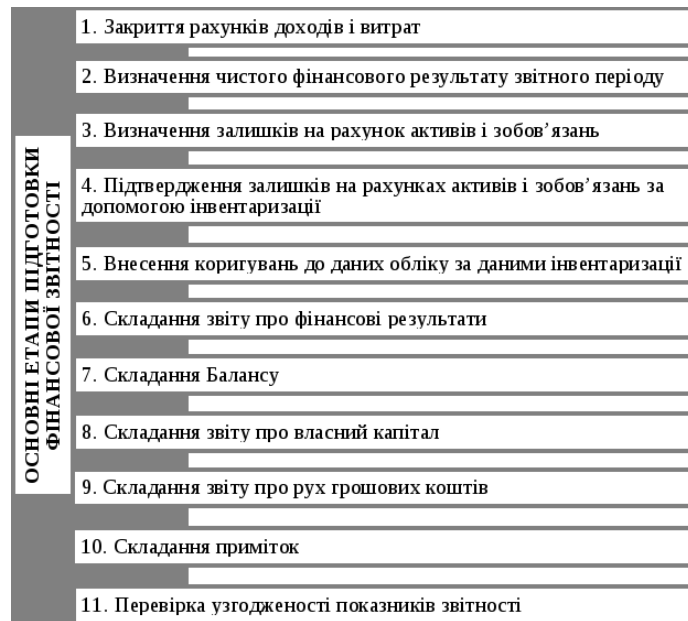

Рис. 1.4. Основні етапи підготовки фінансової звітності

Складання звітів – завершальний етап облікового процесу, тому до початку складання звітів проводиться значна підготовча робота.

Процес підготовки до складання та безпосереднього складання фінансової звітності може бути поділений на кілька етапів (рис. 1.4).

Фінансові установи, такі як акціонерні товариства, банки, фондові біржі та страхові компанії, повинні публікувати щорічну фінансову звітність та консолідовану звітність у періодичних виданнях або окремих друкованих виданнях.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НАЯВНОСТІ КАПІТАЛУ ТА АНАЛІЗ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

2.1. Організація обліку, контролю та аналізу капіталу підприємства

Технологія організації бухгалтерського обліку, контролю та аналізу - це систематичний підхід до збору, обробки, контролю та аналізу фінансової інформації в організації з метою забезпечення точності, достовірності та коректності обліку, а також для прийняття рішень та планування. Включає в себе встановлення облікових процедур, контрольних механізмів та методів аналізу фінансових показників.[42]

Правильна організація бухгалтерського обліку є важливою для:

- Забезпечення точності та достовірності фінансової інформації.
- Виконання правових вимог та уникнення штрафів.
- Ефективного управління фінансовими ресурсами.
- Прийняття обґрунтованих управлінських рішень.
- Забезпечення фінансової стійкості та успішності організації.

Основні етапи технології організації бухгалтерського обліку включають:

1. Аналіз потреб і вимог організації щодо обліку і фінансової звітності.
2. Визначення структури облікової системи та розподіл обов'язків між працівниками.
3. Розробка і впровадження облікової політики і процедур, включаючи стандартизацію документації.
4. Вибір та впровадження бухгалтерського програмного забезпечення для автоматизації процесів обліку.
5. Організація системи контролю якості фінансової інформації та дотримання законодавства.
6. Підготовка інструкцій та навчання персоналу з питань бухгалтерського обліку.
7. Впровадження системи звітності та аналізу фінансових показників для прийняття управлінських рішень.

8. Постійне вдосконалення технології організації бухгалтерського обліку шляхом аналізу результатів та впровадження змін для покращення ефективності та точності обліку.

Первинний облік - це перший етап бухгалтерського обліку, який включає документування всіх фінансових транзакцій і подій, що відбуваються в організації. На цьому етапі збираються та реєструються первинні документи, такі як рахунки, квитанції, накладні тощо, які підтверджують факти здійснення операцій. Первинний облік виконується з метою забезпечення точності та достовірності фінансової інформації, а також забезпечення контролю за рухом грошових коштів та матеріальних цінностей в організації.

Документування - це процес створення та збереження документів, які фіксують факти, події, операції або інші важливі відомості в письмовій або електронній формі. Цей процес включає створення, реєстрацію, зберігання, контроль та доступ до документів. Документи можуть бути різного характеру, таких як рахунки, накладні, договори, звіти тощо. Документування в бухгалтерському обліку є важливим етапом, оскільки документи є доказом фактів, що стосуються фінансових транзакцій та інших операцій. Вони служать основою для проведення облікових записів, контролю за фінансами та надання достовірної фінансової звітності.

Реєстрація первинних даних - це процес внесення та фіксації основних відомостей про фінансові транзакції та інші події в систему бухгалтерського обліку. Цей процес включає збір інформації з первинних джерел, таких як рахунки, накладні, касові чеки тощо, та їхнє записування у відповідні реєстри або журнали. Реєстрація даних здійснюється з точністю та дотриманням встановлених процедур, що дозволяє забезпечити точність та достовірність фінансової інформації. Ці дані є основою для подальшого обліку, контролю та аналізу фінансової діяльності організації.

Поточний облік - це етап бухгалтерського обліку, на якому здійснюється систематичний облік та реєстрація фінансових операцій, що відбуваються в організації протягом певного періоду. На цьому етапі виконуються такі дії:

Реєстрація операцій; створення документів; класифікація та кодування; контроль точності і повноти; підготовка до підсумкового обліку.[33]

Система рахунків - це структурована система облікових рахунків, яка використовується в бухгалтерському обліку для класифікації та організації фінансової інформації. Основна мета системи рахунків полягає в тому, щоб забезпечити систематичний та послідовний облік фінансових операцій і подій в організації.

Реєстрація операцій - це процес фіксації фінансових операцій та подій у бухгалтерському обліку. Основна мета реєстрації операцій полягає в тому, щоб забезпечити точність, вірогідність та повноту фінансової інформації, яка використовується для складання звітності та аналізу.

Основні кроки реєстрації операцій:

Ідентифікація операції: Визначення типу операції та впливу на рахунки і категорії.

Збір первинних документів: Отримання та збереження документів, які підтверджують операції.

Кодування операцій: Призначення унікальних ідентифікаційних кодів операціям.

Введення даних: Внесення необхідних даних з первинних документів до системи обліку.

Перевірка та коригування: Перевірка правильності даних та коригування помилок.

Збереження даних: Збереження введених даних для подальшого використання.

Підсумковий облік - це фінальний етап бухгалтерського обліку, який включає складання звітності та аналіз фінансових результатів підприємства.

Основними кроками підсумкового обліку є : складання фінансової звітності, а саме підготовка звітів, таких як баланс, звіт про прибутки і збитки, звіт про грошові потоки, та аналіз фінансових показників: Оцінка фінансового стану та результативності підприємства за допомогою різних аналітичних методів.

Фази роботи в разі контролю та аналізу, що розглядаються як системи, називають аналогічно.

З огляду на сказане бухгалтерський облік, контроль і аналіз господарської діяльності можна подати як структурний аспект організації відповідної технології (рис.2.1).

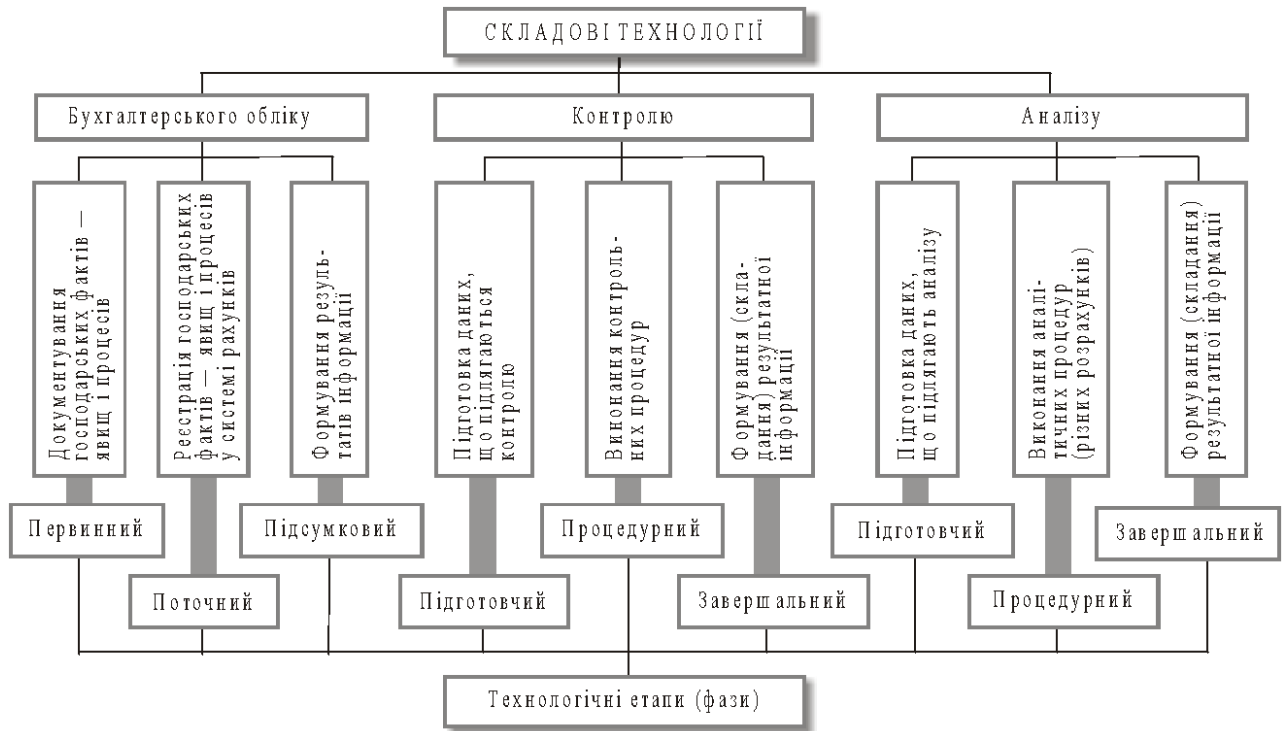

Рис. 2.1. Структура технології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу

Підготовка даних до контролю та аналізу як етапів технологічного процесу – це система способів (прийомів) вибору, визначення, оцінювання вихідних даних про господарські факти (явища й процеси), а також відомі відхилення від заздалегідь визначених параметрів (норм, квот, плану тощо), оцінка їх з погляду впливу на результати діяльності [35].

На першому етапі контролю та аналізу вибирається матеріал для подальшої обробки. Підготовка даних до контролю включає багато прийомів, таких як порівняння фактичних даних з нормами, квотами, плановими даними і т.д., що подібно до підготовки даних до аналізу.

На другому етапі організують реєстрацію даних первинного обліку в облікових реєстрах, їх групування та перегрупування. Первинний облік пов'язаний з підготовчими етапами контролю та аналізу, а поточний облік є основою контрольного процесу та складання різних звітних форм, що використовуються для аналітичних розрахунків.

Процедури другого етапу контролю та аналізу схожі між собою, але саме на цьому етапі відбувається відокремлення контролю від аналізу.

Підсумковий облік включає формування та складання різних вихідних даних, балансу періоду і розшифрувань, що містять інформацію про господарські факти та їхню характеристику в статичній та динамічній.

Тісний зв'язок згаданих процесів особливо яскраво виявляється в разі застосування методу управління за відхиленнями, тобто нормативного методу обліку витрат на виробництво продукції, функціонально-вартісного аналізу за наявності персональних комп'ютерів та АРМБ [35].

Цільова функція бухгалтерського обліку, контролю та аналізу як економічних систем полягає у вивченні всіх господарських фактів, явищ або процесів суспільного виробництва, що супроводжують утворення сукупного суспільного продукту праці, з метою подати вартісне вираження стану продуктивних сил і виробничих відносин з урахуванням їхніх взаємозв'язків. Для цього потрібна систематизована номенклатура даних, що характеризувала б господарські факти, явища або процеси. Сукупність таких даних визначається різними господарськими характеристиками, які згодом підлягають обліковій, контрольній або аналітичній обробці. Це означає, що першим об'єктом організації облікового, контрольного або аналітичного процесу є згадана номенклатура [35].

Для використання даних у технологічному процесі їх потрібно зафіксувати на технічному носії, такому як папір, стрічка, диск і т.д. Вибір носія залежить від обробки даних та їх типу.

Організація обліку, контролю і аналізу включає реєстрацію даних на носіях відповідних реєстрів. Це вимагає передачі носіїв даних у просторі і часі, тобто

організації руху документів. Таким чином, організація документообігу є частиною цього процесу.

Іншим об'єктом організації технології облікового, контрольного або аналітичного процесів є носії даних (номенклатур) про господарський факт, явище чи процес.

Методи фінансового аналізу – це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства[15] В економічній теорії та практиці існують різні класифікації методів економічного аналізу взагалі та фінансового аналізу зокрема.

За класифікацією розрізняють неформалізовані й формалізовані методи аналізу. Неформалізовані (евристичні) методи аналізу ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях. До неформалізованих належать такі методи:

1. експертних оцінок та сценаріїв;
2. психологічні;
3. морфологічні;
4. порівняльні;
5. побудови системи показників;
6. побудови системи аналітичних таблиць.

Ці методи застосовують в основному для прогнозування стану об'єкта на перспективу в умовах неповно використаної інформації, неможливості обліку всіх чинників, спрощеної уяви про явища економічної дійсності, тобто в умовах часткової або повної невизначеності.

До формалізованих методів фінансового аналізу належать ті, в основу яких покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності. Основні з них такі:

1. арифметичних різниць;
2. ланцюгових підстановок;
3. відсоткових чисел;
4. дисконтування;

5. диференційний;
 6. балансовий;
 7. логарифмічний;
 8. виокремлення ізольованого впливу факторів;
 9. інтегральний;
 10. простих та складних відсотків;
- та ін.

Отже правильна організація бухгалтерського обліку та контролю має велике значення для будь-якої організації. Ось декілька ключових значень: Законність та дотримання нормативних вимог; виявлення помилок і шахрайства; точність і достовірність інформації.

Як висновок. Роль технології в підвищенні якості обліку і аналізу полягає в автоматизації процесів, зборі та обробці великих обсягів даних та зручності доступу до інформації.

2.2. Натурально-речовий склад капіталу: методологія обліку та аналізу

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинно мати певне майно, яке належить йому на правах власності чи володіння. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називають активами.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку; це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигід у майбутньому.

Для нормального функціонування підприємства потрібні виробничі засоби, такі як будівлі, споруди, машини, обладнання та інші засоби праці, які використовуються у процесі виробництва. Вони є основою діяльності підприємства і без них неможливо здійснити будь-яку діяльність. Однак, для

нормального функціонування потрібні не лише основні засоби, а й оборотні засоби, які включають грошові кошти, використовувані для придбання оборотних засобів та покриття поточних витрат підприємства.(рис. 2.8.).

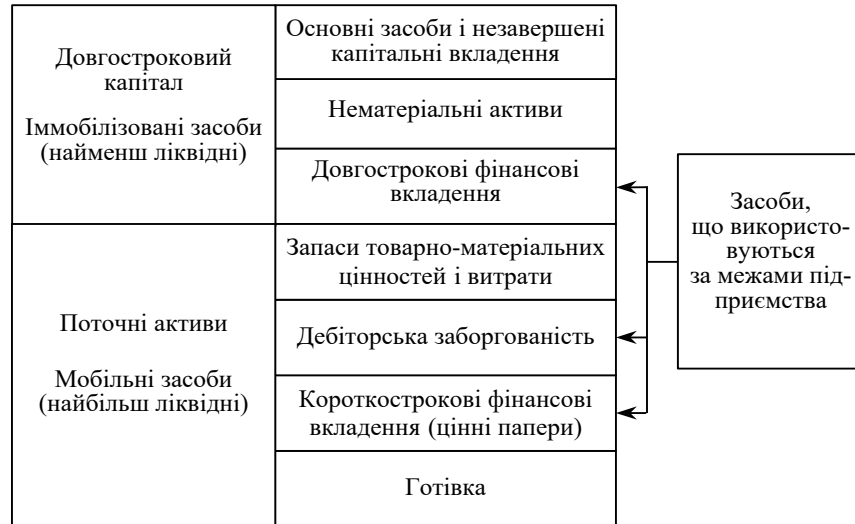

Рис. 2.8. Схема структури активів підприємства

Формування активів підприємства пов'язане з трьома етапами його розвитку:

- 1 Створення нового підприємства: це складний етап формування активів, особливо для великих підприємств. Сформовані активи на цьому етапі визначають потребу в стартовому капіталі, умови генерації прибутку, швидкість обороту та рівень ліквідності.
 - 2 Розширення, реконструкція та модернізація діючого підприємства: цей етап є постійним процесом розвитку з урахуванням стратегічних завдань. Розширення та оновлення активів здійснюється з урахуванням можливостей формування інвестиційних ресурсів.
 - 3 Формування нових структурних одиниць підприємства: цей процес може відбуватися шляхом будівництва нових комплексів або придбання готових комплексів. Ці етапи представляють форми інвестиційної діяльності.
- Основною метою формування активів є задоволення потреби в окремих їх видах для забезпечення операційного процесу та оптимізація їх складу для ефективної господарської діяльності. З урахуванням цієї мети, процес формування активів підприємства будується на основі таких принципів:

1. Врахування перспектив розвитку операційної діяльності та форм її диверсифікації. При створенні підприємства необхідно спрямовувати формування активів на розвиток його операційної діяльності. На початкових етапах життєвого циклу підприємства обсяг операційної діяльності зростає швидко, якщо підприємство правильно вибере свою ринкову позицію. Тому активи, створені на початковому етапі, повинні мати резервний потенціал для подальшого зростання продукції та диверсифікації операційної діяльності в майбутньому.
 2. Забезпечення співвідношення обсягу та структури сформованих активів, обсягу та структури виробництва і збуту продукції. При розробці бізнес-плану для створення нового підприємства необхідно визначити потребу в різних видах активів, щоб забезпечити відповідність між обсягом і структурою сформованих активів, а також обсягом і структурою виробництва і збуту продукції.
 3. Забезпечення оптимального складу активів з позицій ефективності господарської діяльності. Оптимізація складу активів підприємства має на меті забезпечити повне використання різних видів активів і підвищення їх потенційної здатності до генерації операційного прибутку.
- Процес цієї оптимізації здійснюється за трьома наступними етапами:
- На першому етапі оптимізується співвідношення сукупних розмірів необоротних та оборотних активів підприємства, які використовуються в процесі його операційної діяльності.
- На другому етапі оптимізується співвідношення активної та пасивної частини необоротних активів.
- На третьому етапі оптимізується співвідношення трьох основних видів оборотних активів: – суми запасів товарно-матеріальних цінностей; суми дебіторської заборгованості; суми грошових активів.

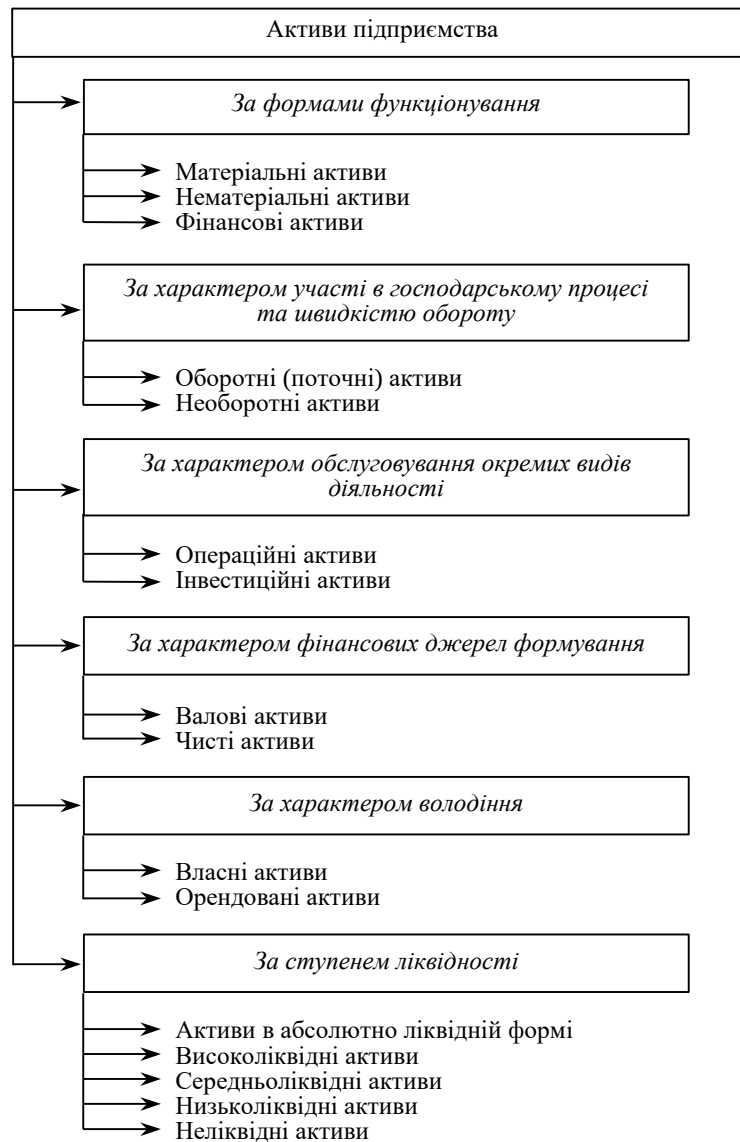

Рис. 2.9. Класифікація активів підприємства за основними ознаками

Оптимізація складу необоротних та оборотних активів потребує врахування галузових особливостей операційної діяльності, середньої тривалості операційного циклу на підприємстві, а також оцінки позитивних та негативних особливостей функціонування цих видів активів.

Можна виділити основні завдання, які ставить перед собою підприємство в процесі управління активами:

- як отримати найбільший прибуток при найменшому ризику;
- як забезпечити правильну структуру активів;
- як своєчасно отримати кошти;
- як збільшити продаж;

- як вести правильну інвестиційну стратегію;
- як розробити методику оптимального залучення фінансових ресурсів.

Активи підприємства розподіляються за різними класифікаційними ознаками (рис. 2.9).

За формою функціонування виділяють:

1. Матеріальні активи, що характеризуються матеріальною формою, включають основні засоби, незавершені капітальні вкладення, устаткування, виробничі запаси сировини та матеріалів, запаси швидкозношуваних предметів (МШП), обсяг незавершеного виробництва та інші матеріальні активи.

2. Нематеріальні активи, які не мають матеріальної форми, але приносять прибуток і беруть участь у господарській діяльності підприємства, включають придбання прав користування окремими природними ресурсами, патентні права на винаходи, "ноу-хау" (технічні, технологічні, управлінські, комерційні та інші знання, оформлені у вигляді технічної документації), права на виробничі моделі, товарні знаки, торгові марки, права на використання комп'ютерних програм, "гудвіл" (різниця між ринковою вартістю майнового комплексу підприємства і його балансовою вартістю) та інші подібні майнові цінності підприємства.[2]

фінансові активи, що характеризують різні фінансові інструменти, які належать підприємству або перебувають у його володінні. Це грошові активи в національній та іноземній валюті, дебіторська заборгованість у всіх її формах, коротко та довгострокові фінансові вкладення.

За характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту активів виділяють:

1 оборотні (поточні) активи

2 необоротні активи,

За характером обслуговування окремих видів діяльності розрізняють:

1 операційні активи

2 інвестиційні

За характером фінансових джерел формування виділяють:

1. валові активи – сукупність майнових цінностей (активів) підприємства, які сформовані за рахунок як власного, так і позикового капіталу;
2. чисті активи, які характеризують вартісну сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих винятково за рахунок його власного капіталу.

За характером володіння активи поділяють на:

1. власні;
2. орендовані.

Активи мають визнаватись і відображуватись у балансі в грошовому виразі з використанням певної бази оцінки, а саме:

1. Історичної собівартості (за сумою сплачених грошових коштів чи їх еквівалентів або за справедливою вартістю компенсації, виданої, щоб придбати їх, на момент придбання);
2. Поточної собівартості (за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яка була б сплачена в разі придбання такого або еквівалентного активу на поточний момент);
3. Вартості реалізації (за сумою грошових коштів або їх еквівалентів, яку можна було б отримати на поточний момент через продаж активу в ході звичайної реалізації);
4. Теперішньої вартості (за теперішньою дисконтовою вартістю майбутніх чистих надходжень грошових коштів, які, як очікується, має генерувати стаття під час звичайної діяльності підприємства).

Оцінка майна підприємства базується на історичній собівартості, поєднаній з іншими оцінками. Баланс інформації традиційно класифікується так, щоб відображати платоспроможність підприємства та ймовірність погашення заборгованості у разі ліквідації, задовольняючи потреби кредиторів.

Фінансовий стан підприємства сильно залежить від правильного вкладання фінансових ресурсів у активи. В процесі функціонування підприємства активи та їх структура постійно змінюються. Вертикальний та горизонтальний аналіз

звітності допомагають оцінити якісні зміни в структурі майна та джерелах його походження.[48]

РОЗДІЛ III

АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ

3.1. Теорія аналізу джерел, формування капіталу

У сучасних умовах господарювання структура джерел формування майна впливає на фінансовий стан підприємства. Це впливає на його платоспроможність, ліквідність, рентабельність та дохідність.

Аналіз джерел формування майна дозволяє покращити управління підприємством у таких аспектах:

1. Максимізація прибутку шляхом ефективного використання фінансових ресурсів.
2. Забезпечення фінансової стійкості підприємства під час його розвитку.
3. Максимізація ринкової вартості підприємства для конкурентного переваги.

Для досягнення цих цілей аналізу джерел формування майна необхідно вирішити такі завдання:

1. Дослідження наявності та достатності капіталу для розвитку підприємства.
2. Аналіз дохідності капіталу та співвідношення власного та позикового капіталу.
3. Оцінка фінансового ризику, пов'язаного з формуванням капіталу.
4. Оцінка фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку.
5. Аналіз фінансової гнучкості підприємства.

Вирішення цих завдань сприяє досягненню стійкого фінансового стану підприємства та досягненню стратегічних цілей управління.

Капітал - економічний ресурс для виробництва товарів і послуг. Аналіз формування капіталу має на меті досягнення оптимальної структури для максимальної дохідності та мінімізації ризику. Завдання включають:

1. Визначення співвідношення власного та залученого капіталу.
2. Аналіз джерел залучення зовнішнього капіталу.
3. Оцінка використання власних ресурсів для формування капіталу.

4. Вивчення альтернативних джерел формування капіталу.
5. Аналіз фінансової гнучкості підприємства.

Крім матеріальних активів, таких як засоби виробництва, існує поняття "людського капіталу". Воно включає витрати на набуття знань, навичок, освіти та енергію працівників, що сприяють підвищенню їх продуктивності та зростанню доходів, як для індивіда, так і для підприємства.

З погляду підприємства, капітал охоплює суму вартостей його активів та витрат, які використовуються у господарській діяльності. Ефективна робота підприємства передбачає інвестування коштів у придбання матеріальних факторів, таких як засоби виробництва, а також у людський фактор, який включає робочу силу.

Капітал починає свій шлях як грошовий капітал, який використовується для придбання елементів виробничого капіталу. Засоби виробництва та робоча сила використовуються на підприємстві для здійснення виробничого процесу. У цьому контексті капітал функціонує як виробничий капітал, що створює товари та додаткову вартість.

Для отримання вартості та додаткової вартості у грошовій формі, товари, які були виготовлені, реалізуються. Це призводить до трансформації капіталу у форму товарного капіталу, який має головну функцію реалізації товарів та отримання додаткової вартості у грошовій формі.

Таким чином, капітал проходить через три стадії і набуває відповідно трьох форм - грошової, виробничої та товарної. Цей послідовний рух відомий як кругообіг капіталу. Зупинка на будь-якій з цих стадій призводить до порушення процесу зростання капіталу.

Отже, капітал проходить три стадії і набуває відповідно трьох форм – грошової, виробничої та товарної. Такий послідовний рух називають кругообігом капіталу. Припинення руху на одній зі стадій кругообігу призводить до порушення процесу зростання капіталу. Довга затримка в одній із функціональних форм капіталу приводить до його загибелі [45].

Схема кругообігу капіталу така:

$$\Gamma \rightarrow T \begin{matrix} \nearrow \text{ЗВ} \\ \searrow \text{РС} \end{matrix} \rightarrow \dots B \dots \rightarrow P \rightarrow \Gamma',$$

Кругообіг капіталу:

$\Gamma - T - \text{ЗВ} - \text{РС} - B - T' - \Gamma'$

Γ (Γ') - гроші на початку та кінці кругообігу

T - товар, що виробляється

ЗВ - засоби виробництва

РС - робоча сила

B - процес виробництва

T' - готовий товар

Γ' - гроші від реалізації, включаючи вартість та додаткову вартість

У процесі кругообігу капіталу гроші вкладаються у виробництво, перетворюються на засоби виробництва та робочу силу. Засоби виробництва та робоча сила використовуються для створення товару, який реалізується і повертає капітал, включаючи додаткову вартість.

Робоча сила відрізняється від засобів виробництва. Робітники створюють нову вартість, яка додається до вартості робочої сили. Ця додаткова вартість є результатом абстрактної праці та переноситься на капіталіста.

У виробництві засоби виробництва зберігають свою вартість, а затрати на робочу силу перетворюються на нову вартість. Тому весь капітал можна розділити на постійний і змінний.

Постійний капітал - це частина капіталу, що перетворюється в засоби виробництва і не змінює своєї вартості. Він є передумовою для створення та збільшення вартості.

Змінний капітал - це частина капіталу, витрачена на придбання робочої сили, що змінює свою величину під час процесу виробництва (зростає).

Кругообіг капіталу охоплює всі його три частини: грошову, виробничу і товарну. Постійний капітал слугує передумовою, але додаткова вартість створюється та збільшується завдяки живій робочій силі і абстрактній праці.

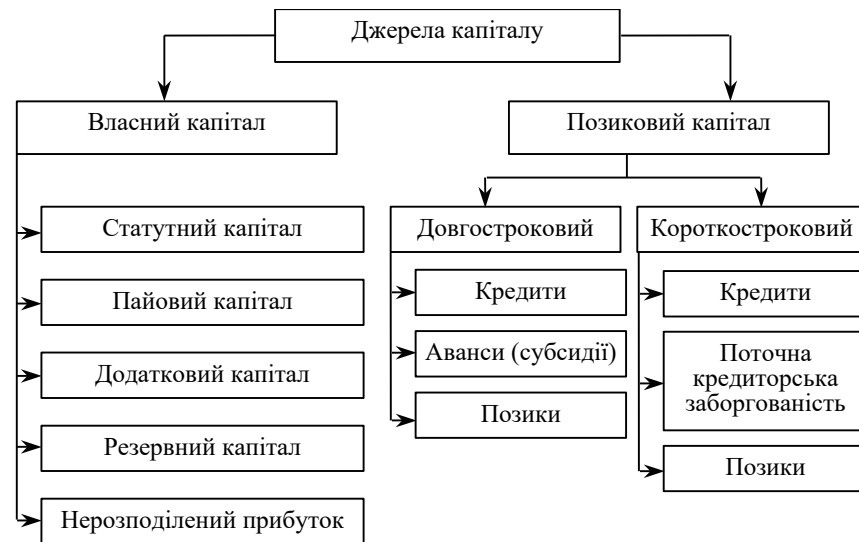

Рис. 3.1. Структура капіталу підприємства

Позиковий капітал – це частка вартості майна підприємства, сформованого за рахунок зобов’язань, які в майбутньому мають бути погашені. До складу позикового капіталу входять довго- та короткострокові зобов’язання.

Структуру капіталу підприємства подано на рис. 3.1.

Власний капітал є основою незалежності підприємства та забезпечує самофінансування. Проте виключне фінансування з власних коштів не завжди є вигідним, особливо у сезонній діяльності. В таких випадках можуть виникати періоди з надмірними коштами на рахунках у банку і періоди, коли грошей не вистачає. Також важливим є рівень цін на фінансові ресурси. Якщо ціни низькі, а підприємство здатне забезпечити вищу віддачу на вкладений капітал, ніж платить за кредити, то залучення позикових коштів може підвищити рентабельність власного капіталу.

Однак поповнюючи сукупний капітал за рахунок кредитних ресурсів, потрібно не тільки враховувати вартість, а й напрями їх розміщення. Від того, в які види активів мають інвестуватися позикові кошти, залежить вибір тривалості їх залучення: на короткостроковій чи довгостроковій основі.

Отже, від того, наскільки оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, раціональне його розміщення в активах підприємства, багато в чому залежить його фінансовий стан.

Аналіз джерел формування майна починають з дослідження його структури та динаміки її змін.

3.2. Аналіз капіталу підприємства та джерел його формування

Аналіз капіталу та джерел його формування є важливою домінантою в обґрунтуванні управлінських рішень. Цей аналіз допомагає менеджерам і фінансовим аналітикам оцінити фінансовий стан бізнесу та зрозуміти структуру його капіталу та джерела фінансування. Основні аспекти аналізу капіталу та його джерел включають [Петрова В. Ф. «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ» / В. Ф. петрова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 138 с.]:

1. Структура капіталу: Аналіз структури капіталу допомагає визначити відсоткове співвідношення між власним та запозиченим капіталом, а також іншими джерелами фінансування. Це дозволяє оцінити стійкість та ризики, пов'язані зі забезпеченням фінансування підприємства.
2. Ефективність використання капіталу: Аналіз джерел формування капіталу допомагає оцінити ефективність використання цих ресурсів. Він включає оцінку рентабельності капіталу та його зв'язку з фінансовими результатами підприємства.
3. Вартість капіталу: Аналіз джерел формування капіталу допомагає визначити вартість капіталу, яка пов'язана з витратами на отримання капіталу з різних джерел. Це важливо для оцінки ефективності і рентабельності проектів та інвестицій.

Всі суб'єкти господарювання повинні мати методику оцінки фінансового стану підприємства. Це необхідно для ефективного управління активами і пасивами, досягнення позитивних фінансових результатів, фінансової стабільності і підтримки позитивного іміджу. Фінансовий стан підприємства відображає, наскільки воно має достатні фінансові ресурси, раціонально

розподіляє їх і ефективно використовує. Задовільний фінансовий стан протягом тривалого періоду свідчить про фінансову стабільність на ринку. Для досягнення фінансової стабільності необхідне прогнозування та ефективне використання капіталу, аналіз і оцінка фінансового стану на основі фінансової звітності, управлінські рішення.

Основними ознаками фінансової стабільності підприємства є фінансова стійкість, рентабельність, платоспроможність, кредитоспроможність, ліквідність і ділова активність. Вони є основою для аналізу і оцінки фінансового стану підприємства та управлінських рішень.

Методика аналізу фінансового стану підприємства залежить від мети, часу, глибини аналізу і наявності інформації, методичної, кадрової та технічної підтримки.^[50]

У даному розділі детально розглядаються приклади аналізу капіталу та джерел його формування, аналізуються дані з аналітичних таблиць, формулюються висновки і рекомендації щодо підвищення ефективності господарсько-фінансової діяльності, раціонального розподілу і зростання власного капіталу, забезпечення рентабельності та фінансової стійкості підприємства.

Стабільність фінансового стану підприємства залежить від правильного і раціонального вкладення фінансових ресурсів у активи. Для оцінки фінансового стану необхідно вивчити склад та структуру майна, джерела його утворення і причини змін. Особлива увага приділяється вивченню причин, що негативно впливають на фінансовий стан підприємства.

За даними балансу (форма 1) визначається загальна вартість капіталу підприємства та його джерела формування (сума активів та пасивів). Подальший аналіз полягає у визначенні змін за кожним видом майна та джерелом його утворення. Для дослідження структурних змін необхідно також вивчити питому вагу кожного виду майна в загальній вартості та вивчити причини змін.

Детальний аналіз фінансового стану підприємства дозволяє встановити, наскільки компанія може покладатися на власні кошти, скільки необхідно позичати та як ефективно використовуються власні та запозичені кошти. Такий аналіз також допомагає визначити надійність джерел фінансування та прийняти рішення для забезпечення грошових потоків. Він також допомагає оцінити відповідність стратегії підприємства напрямам використання коштів та при необхідності вжити заходи для поліпшення ситуації.

Отже, запропонована модель аналізу капіталу підприємства складається з трьох етапів. Перший етап передбачає загальну оцінку стану майна та його частин. На другому етапі проводиться аналіз змін у складі та структурі майна та їх джерелах утворення. На третьому етапі вивчаються показники ефективності використання активів та капіталу підприємства.

Аналізу структури капіталу та джерел його формування достатньо для того, щоб оцінити стан активів і наявність коштів на підприємстві для повернення боргів, але його замало для відповіді на запитання, наскільки вигідно інвестору вкласти капітал у це підприємство. Тому наступним напрямком аналізу фінансового стану підприємства і для внутрішніх, і для зовнішніх користувачів інформації є детальне вивчення ліквідності, платоспроможності та показників прибутковості капіталу підприємства.

3.3 Аналіз показників рентабельності капіталу

Для оцінки фінансового стану підприємства необхідним є аналіз структури пасивів, тобто джерел власних і позикових коштів, вкладених у майно.

Співвідношення цих джерел визначає перспективи розвитку суб'єкта господарювання.

При аналізі джерел фінансових ресурсів, їх динаміки та структури слід мати на увазі, що оцінка структури джерел здійснюється як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами бухгалтерської інформації. Відповідно до цього існують різні підходи до аналізу. Так, зовнішні користувачі (банки, постачальники та ін.) оцінюють зміни частки власних коштів підприємства в загальній сумі джерел фінансування з погляду фінансового ризику при укладанні угод; ризик зростає зі зменшенням частки власних джерел коштів.

Внутрішній аналіз структури джерел майна пов'язаний з оцінкою альтернативних варіантів формування капіталу підприємства. Основними критеріями вибору виступають ступінь ризику, ціна того чи іншого джерела фінансування, умови залучення позикових коштів, строки сплати боргу, можливі напрями використання тощо.

Пріоритетними правами володіють кредитори (звідси логіка визначення власного капіталу за залишковим принципом).

Виплати власникам капіталу у вигляді відсотків і дивідендів включаються в чистий прибуток підприємства, тоді як відсотки на позиковий капітал включаються як витрати (вартість) і не оподатковуються. Для позичкового капіталу зворотний грошовий потік включає також повернення основної суми, а для акціонерного капіталу - лише виплати відсотків і дивідендів власникам. Це забезпечує більшу безпеку використання власного капіталу, сприяє платоспроможності та фінансовій стабільності бізнесу, а також стимулює бажання формувати додатковий значний власний капітал.

Дані за окремими фінансовими інструментами та секторами економіки розраховуються з використанням пріоритетності джерел даних та дзеркальних

оцінок для подолання прогалин і помилок у даних, ураховуючи їх якість, ступінь деталізації та наявність, а також охоплення респондентів, за такою схемою таблиці 3.3[52]:

Таблиця 3.3

Емітент зобов'язання (дебітор)	Власник зобов'язання (кредитор)						
	Центральний банк	Інші депозитні корпорації	Інші фінансові корпорації	Сектор загального державного управління	Нефінансові корпорації	Інші сектори економіки	Нерезиденти
Центральний банк		1. SRF 1SR (Пасиви) 2. SRF 2SR (Активи)	1. SRF 1SR (Пасиви) 2. SRF 4SR (Активи)	1. SRF 1SR (Пасиви)	1. SRF 1SR (Пасиви)	1. SRF 1SR (Пасиви)	1. SRF 1SR (Пасиви) 2. IIP 3. JEDH
Інші депозитні корпорації	1. SRF 1SR (Активи) 2. SRF 2SR (Пасиви)		1. SRF 2SR (Пасиви) 2. SRF 4SR (Активи)	1. SRF 2SR (Пасиви)	1. SRF 2SR (Пасиви)	1. SRF 2SR (Пасиви)	1. SRF 2SR (Пасиви) 2. IIP 3. QEDS
Інші фінансові корпорації	1. SRF 1SR (Активи) 2. SRF 4SR (Пасиви)	1. SRF 2SR (Активи) 2. SRF 4SR (Пасиви)		1. SRF 4SR (Пасиви)	1. SRF 4SR (Пасиви)	1. SRF 4SR (Пасиви)	1. SRF 4SR (Пасиви) 2. IIP 3. QEDS
Сектор загального державного управління	1. SRF 1SR (Активи)	1. SRF 2SR (Активи)	1. SRF 4SR (Активи)		-	-	1. IIP 2. QEDS
Нефінансові корпорації	1. SRF 1SR (Активи)	1. SRF 2SR (Активи)	1. SRF 4SR (Активи)	-		-	1. IIP 2. QEDS 3. JEDH
Інші сектори економіки	1. SRF 1SR (Активи)	1. SRF 2SR (Активи)	1. SRF 4SR (Активи)	-	-		1. IIP 2. CPIS
Нерезиденти	1. SRF 1SR (Активи) 2. IIP 3. CPIS	1. SRF 2SR (Активи) 3. CPIS	1. SRF 4SR (Активи) 2. IIP 3. CPIS	1. IIP 2. CPIS	1. IIP 2. CPIS	1. IIP 2. CPIS	

“за даними статистики фінансового сектору нацбанку “

SRF – Стандартизовані форми балансових звітів за секторами економіки, що відображають дані грошово-кредитної статистики. 1SR – Балансовий звіт Національного банку України за секторами економіки. 2SR – Балансовий звіт інших депозитних корпорацій за секторами економіки. 4SR – Балансовий звіт інших фінансових корпорацій за секторами економіки. IIP – Міжнародна інвестиційна позиція. CPIS – Координоване обстеження портфельних інвестицій. JEDH – Загальний зовнішній борг. QEDS – Квартальні дані статистики зовнішнього боргу.[52]

Важливе значення в аналізі структури джерел коштів має оцінка раціональності співвідношення власних і позикових коштів [43].

Фінансування бізнесу може здійснюватися за рахунок власного капіталу шляхом реінвестування прибутку або збільшення капіталу бізнесу шляхом випуску нових цінних паперів. Підприємствам рекомендовано використовувати

різноманітні альтернативні джерела фінансування, зокрема власні та залучені кошти, враховуючи умови забезпечення фінансової надійності.

Оцінюючи доцільність залучення позикових коштів, важливо звернути увагу на структуру пасивів підприємства. Якщо частка боргу висока, залучення нових кредитних коштів може бути ризикованим через високий ризик неплатоспроможності.

Залучаючи позикові кошти, підприємство збільшує свої фінансові витрати на суму відсотків, пов'язаних з використанням кредитних ресурсів. Це зміщує точку беззбитковості і потребує від підприємства (для її досягнення) збільшення обсягів продажу. Отже, підприємство з вагомою часткою позикового капіталу має меншу можливість для маневру на випадок непередбачуваних обставин, таких як падіння попиту на продукцію, значні зміни відсоткових ставок, зростання витрат, сезонні коливання.[46]

У фінансовому аналізі ці фактори мають бути враховані для оцінки доцільності структури пасивів підприємства.

До основних показників, що характеризують структуру капіталу, відносять коефіцієнт незалежності, коефіцієнт фінансової стабільності, та низка інших показників [47].

Грошово-кредитна та фінансова статистика фіксує дані про економічні та фінансові взаємозв'язки між банками, небанківськими фінансовими установами та учасниками фінансових ринків.

Національний банк склав певну статистику фінансового сектору на яку можна опиратися. В неї входить: грошово-кредитна, статистика фінансових рахунків, фінансових ринків та статистика індикаторів стійкості.

Наведу таблицю з статистикою фінансових рахунків сектору фінансових корпорацій в періоді з 2021-2023р Додаток Б, таблиця 1.

Підготовка фінансових розрахунків передбачає розрахунок і аналіз фінансових показників компанії або проекту. Цей процес допомагає оцінити фінансовий стан, прибутковість і стійкість діяльності, а також спрогнозувати майбутні фінансові результати.

Основний підхід до розробки фінансових розрахунків включає наступні етапи:

1. Збір необхідних фінансових даних: включаючи збір фінансових звітів, таких як баланс, звіт про прибутки та збитки та звіт про рух грошових коштів. Також можуть знадобитися інші дані, наприклад дані про продажі, витрати, інвестиції тощо.

2. Визначення фінансових коефіцієнтів: це передбачає обчислення різних фінансових коефіцієнтів, таких як чистий прибуток, рентабельність активів, рентабельність продажів, оборотний капітал тощо. Ці показники допомагають оцінити ефективність діяльності підприємства та його фінансовий стан.

У лівій частині рахунку відображається придбання фінансових активів з урахуванням їх вибуття, а в правій частині рахунку – прийняття зобов'язань з урахуванням їх погашення.

У таблиці наведено такі фінансові інструменти, як фінансові активи, пасиви і чисті фінансові активи корпорацій.

Фінансові активи — це грошові ресурси або права, які приносять прибуток або інші вигоди їх власникам. Вони можуть бути представлені різними інструментами, такими як гроші на рахунках, акції, облігації, депозити, векселі та інші похідні фінансові інструменти. Фінансові активи використовуються для інвестування, підтримки вартості та проведення фінансових операцій. Вони є важливою частиною фінансових портфелів компаній, фінансових установ і окремих осіб.

Пасиви - це зобов'язання перед іншими учасниками фінансових ринків, які призводять до передачі майбутніх витрат або ресурсів. Вони можуть включати боргові зобов'язання та інші фінансові інструменти, які необхідно погасити шляхом платежів або надання активів чи послуг. Фінансові зобов'язання важливі для аналізу фінансового стану та платоспроможності.

Для здійснення оцінки фінансового стану використовують такі основні показники:

- 1) коефіцієнт рентабельності інвестованого капіталу;
- 2) коефіцієнт рентабельності власного капіталу.

Перший показник характеризує рівень валового прибутку, що генерується сукупним капіталом підприємства. Його розраховують за формулою

$$PIK = \frac{ВП}{\sum K},$$

де ВП — загальна сума валового прибутку; $\sum K$ — величина інвестованого (загального) капіталу.

Другий показник характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в підприємство і визначається за формулою

$$PBK = \frac{ЧП}{ВК},$$

де ЧП — загальна величина чистого прибутку; ВК — величина власного капіталу

Не важко помітити, що рентабельність власного капіталу та рентабельність сукупного капіталу тісно пов'язані між собою:

$$PBK = \frac{ЧП}{ВК} \cdot \frac{\sum K}{\sum K} = \frac{ЧП}{\sum K} \cdot \frac{\sum K}{ВК}.$$

Такий взаємозв'язок відображає залежність між ступенем фінансового ризику та прибутковістю власного капіталу. Очевидно, що в міру зниження рентабельності сукупного капіталу підприємство має збільшувати ступінь фінансового ризику, щоб забезпечити бажаний рівень дохідності власного капіталу [Петрова В. Ф. «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ» / В. Ф. петрова. — Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. — 138 с.].

Розширити факторну модель рентабельності власного капіталу можна за рахунок розкладу на складові частини показника рентабельності сукупного капіталу, тобто

$$PBK = \frac{ЧП}{\sum K} \cdot \frac{V_p}{V_p} \cdot \frac{\sum K}{ВК} = \frac{ЧП}{V_p} \cdot \frac{V_p}{\sum K} \cdot \frac{\sum K}{ВК}.$$

Перший фактор — рентабельність продажу $\left(\frac{ЧП}{V_p} \right)$ характеризує ефективність управління витратами і ціновою політикою підприємства.

Другий фактор — коефіцієнт оборотності капіталу $\left(\frac{V_p}{\sum K} \right)$ відображає

інтенсивність його використання та ділову активність підприємства.

Третій фактор — фінансова структура підприємства $\left(\frac{\sum K}{BK} \right)$ проявляє обрану

підприємством політику в галузі фінансування. Чим вищий його рівень, тим вищий ступінь ризику банкрутства підприємства, але разом з тим вища

дохідність власного капіталу. [Петрова В. Ф. «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ» / В. Ф. петрова. —

Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. — 138 с.]

**Динаміка доходів, витрат, прибутковості/збитковості та рівня
рентабельності підприємства КП “Івано-Франківськводокотехпром” за
період 2020-2022**

Таблиця 3.4

Коефіцієнтний аналіз			
	2020	2021	2022
Балансовий прибуток грн.	(25 241,0)	45 695,1	8 375,6
Податки і збори	583,6	583,6	7 002,9
Обсяг реалізації продукції грн.	191 049,0	223 650,0	270 360,8
Коефіцієнтний аналіз			
Рентабельність діяльності	-13,2	20,4	3,1
Рентабельність активів	-5,6	10,3	1,8
Рентабельність власного капіталу	-16,5	23,1	3,6
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,5	0,8	0,9

Коефіцієнт зносу основних засобів	0,5	0,5	0,6
-----------------------------------	-----	-----	-----

“Розраховано за даними офіційної фінансової звітності КП «Івано-Франківськводокотехпром»”

Отже, дохідність власного капіталу за 3 роки зменшилась на 33.18%

Дослідження цієї залежності є вагомим доказом для оцінки фінансового стану підприємства та важливим фактором у визначенні ефективності використання фінансового важеля для покращення результатів його діяльності. З цієї залежності можна зробити висновок, що за інших рівних умов збільшення частки позикових коштів у загальному капіталі сприяє підвищенню рентабельності власного капіталу.

Однак важливо враховувати обмеження, пов'язані з коефіцієнтом ліквідності та коефіцієнтом власного оборотного капіталу підприємства, які обмежують необмежену збільшення суми позикових коштів. Ці обмеження слід ретельно розглянути, приймаючи рішення про заміну власного капіталу на позиковий. Дослідимо зв'язок між рентабельністю власного капіталу та названими коефіцієнтами з метою визначення оптимальної структури джерел формування капіталу для досліджуваного підприємства.

Для того щоб привести алгоритм розрахунку цих трьох показників у залежність від одних величин, здійснимо деякі перетворення [53]:

– Коефіцієнт поточної ліквідності розраховується за формулою

$$K_{п.л} = \frac{OA}{KP},$$

де OA — оборотні активи; KP — короткострокові пасиви.

Враховуючи його орієнтовне нормативне значення (1,5—2,0), запишемо:

$$K_{п.л} = \frac{OA}{KP} = 2(1,5);$$

OA = 2 (1,5) KP.

– Рентабельність власного капіталу:

$$РВК = \frac{ЧП}{ВК};$$

$$ВК = ОА + НА - КП - ДЗ,$$

де НА — необоротні активи; ДЗ — довгострокові зобов'язання.

Тоді вихідна формула набуде такого вигляду:

$$РВК = \frac{ЧП}{ОА + НА - КП - ДЗ}.$$

Якщо врахувати результати попередніх перетворень ($ОА = 2 (1,5) КП$), то

$$РВК = \frac{ЧП}{КП + НА - ДЗ}.$$

Коефіцієнт забезпеченості підприємства власними оборотними коштами

$$К_3 = \frac{ВOK}{ОА},$$

де ВOK — власні оборотні кошти.

Враховуючи алгоритм розрахунку величини власних оборотних коштів:

$$ВOK = ОА - КП;$$

формулу визначення коефіцієнта подамо в такому вигляді та здійснимо деякі перетворення:

$$\hat{E}_\varphi = \frac{\hat{I}\hat{A} - \hat{E}\hat{I}}{\hat{I}\hat{A}} = \frac{\hat{I}\hat{A}}{\hat{I}\hat{A}} - \frac{\hat{E}\hat{I}}{\hat{I}\hat{A}} = 1 - \frac{\hat{E}\hat{I}}{\hat{I}\hat{A}}.$$

Якщо врахувати, що $ОА = 2 (1,5) КП$, то формула буде такою:

$$К_3 = 1 - \frac{КП}{2КП} = 1 - \frac{1}{2} = 0,5,$$

або

$$К_3 = 1 - \frac{КП}{1,5КП} = 1 - \frac{1}{1,5} \approx 0,3.$$

Тобто

$$К_3 = 1 - \frac{КП}{ОА} = 0,3;$$

$$\frac{КП}{ОА} = 0,7;$$

Оптимальний розмір короткострокових зобов'язань може бути визначений з урахуванням офіційно визначених мінімальних значень розглянутих показників.

Необоротні активи – 380 800

Оборотні активи і витрати – 82 300

Звідси, $KП = 0,7 \cdot ОА = 0,7 \cdot 82300 = 57\,610$

Отже, для підвищення рентабельності власного капіталу (при незмінній структурі активів) необхідно зменшити його вартість. Але через обмеження $KР = 0,7$ ОА цього можна досягти лише за рахунок збільшення суми довгострокових зобов'язань.

Отже, можна зробити висновок, що рентабельність власного капіталу (при збереженні коефіцієнтів поточної ліквідності та забезпечення підприємства власними оборотними коштами на мінімальному рівні) можна підвищити за рахунок збільшення величини позикових коштів у складі пасиву на довгостроковій основі. Розглядаючи довгострокові джерела фінансування, необхідно враховувати їх вартість і напрямок використання. Це може бути недоречним, якщо фірма має намір використовувати довгострокові зобов'язання для формування поточних активів, оскільки це може вплинути на рівень ліквідності балансу, що, у свою чергу, може обмежити можливість залучення додаткових джерел формування капіталу для фірми. Тому зміна фінансової структури може відбутися не у всіх випадках.

Для того щоб кількісно визначити, на скільки відсотків підвищиться рентабельність власного капіталу за рахунок залучення позикового, використовують модель ефекту фінансового важеля [53]:

$$ЕФВ = (PIK(1 - K_{оп}) - СВ) \cdot \frac{ПК}{ВК},$$

де $PIK(1 - K_{оп})$ — рентабельність інвестованого капіталу після сплати податків; $K_{оп}$ — коефіцієнт оподаткування (відношення суми податків до величини валового прибутку); СВ — ставка відсотка за кредит (відношення величини

загальної суми витрат, пов'язаних з обслуговуванням боргів, до їх середньорічної суми).

Ефект фінансового важеля складається з двох компонентів:

1) різниці між рентабельністю інвестованого капіталу та ставкою відсотків за кредит

$$[PIK (1 - K_{оп}) - CB];$$

2) плеча фінансового важеля $ЗК / ВК$.

Позитивний ефект фінансового важеля виникає в тому разі, якщо

$[PIK (1 - K_{оп}) - CB] > 0$. У даному випадку, коли відсоткова ставка за кредитом нижча, ніж економічна рентабельність, виникає підстава для розгляду збільшення левериджу - тобто частки позикового капіталу. Це призводить до підвищення рентабельності власного капіталу.

Якщо $[PIK (1 - K_{оп}) - CB] < 0$, створюється від'ємний ефект фінансового важеля, у результаті чого відбувається «проїдання» власного капіталу, що може стати причиною банкрутства підприємства.

Економії податків можна досягти, якщо при розрахунку оподатковуваного прибутку враховувати фінансові витрати на обслуговування боргу. В результаті ефективна процентна ставка за кредитом знизилася порівняно з розрахунковим рівнем. Вона становитиме $CB (1 - K_{оп})$.

У таких випадках ефект фінансового важеля рекомендується розраховувати так:

$$ЕФВ = [PIK (1 - K_{оп}) - CB (1 - K_{оп})] \cdot \frac{ЗК}{ВК} = (PIK - CB)(1 - K_{оп}) \cdot \frac{ЗК}{ВК}.$$

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі на основі теоретичного узагальнення обґрунтовано необхідність вирішення наукової проблеми щодо методики і організації ведення бухгалтерського, контролю і аналізу загального капіталу підприємства з урахуванням національних і міжнародних стандартів. Це дало змогу сформулювати висновки теоретичного, методологічного та науково-практичного змісту, що відображають вирішення окремих питань дослідження. Крім того, результатами цього дослідження є теоретичні узагальнення та вирішення методологічних і практичних проблем, пов'язаних з українським регулюванням бухгалтерського обліку. Загальні висновки, зроблені в результаті дослідження:

1. Реформування бухгалтерського обліку залежить від об'єктивних факторів і обставин, характерних для перехідних періодів розвитку національної економіки. В Україні реформування бухгалтерського обліку пов'язане з регламентацією його принципів, методів і функцій і має форму нормативно-методичного регулювання.
2. Враховуючи історичні, соціальні та економічні особливості розвитку України, доцільним є запровадження державного регулювання і встановлення єдиних методологічних засад обліку. В той же час такі заходи повинні будуватися на оновлених основах – через чітке дотримання всіма суб'єктами господарювання вимог нормативних актів, що формують українську систему бухгалтерського законодавства.
3. Організація бухгалтерського обліку, контролю та аналізу має бути такою, щоб забезпечити мінімальний шлях збирання й обробки інформації: мінімальну кількість операцій і документів, максимальну ефективність праці виконавців. Важливим завданням організації бухгалтерського обліку, контролю й аналізу є постійне вдосконалення та розвиток їх з урахуванням досягнень науки і практики.
4. При аналізі джерел фінансових ресурсів, їх динаміки та структури слід мати на увазі, що оцінка структури джерел здійснюється як внутрішніми, так і

зовнішніми користувачами бухгалтерської інформації. Відповідно до цього існують різні підходи до аналізу. Так, зовнішні користувачі (банки, постачальники та ін.) оцінюють зміни частки власних коштів підприємства в загальній сумі джерел фінансування з погляду фінансового ризику при укладанні угод; ризик зростає зі зменшенням частки власних джерел коштів. Внутрішній аналіз структури джерел майна пов'язаний з оцінкою альтернативних варіантів формування капіталу підприємства. Основними критеріями вибору виступають ступінь ризику, ціна того чи іншого джерела фінансування, умови залучення позикових коштів, строки сплати боргу, можливі напрями використання тощо.

5. Аналізу структури капіталу та джерел його формування достатньо для того, щоб оцінити стан активів і наявність коштів на підприємстві для повернення боргів, але його замало для відповіді на запитання, наскільки вигідно інвестору вкласти капітал у це підприємство. Тому наступним напрямком аналізу фінансового стану підприємства і для внутрішніх, і для зовнішніх користувачів інформації є детальне вивчення ліквідності, платоспроможності та показників прибутковості капіталу підприємства.

6. Отже, підприємства в процесі фінансування своєї діяльності мають використовувати всі доступні їм альтернативні джерела коштів (як власні, так і позикові), дотримуючись при цьому певних умов, які дають змогу забезпечити його фінансову надійність. Зокрема, при вирішенні питання про доцільність залучення позикових коштів слід оцінити структуру пасивів на підприємстві, що склалася. Якщо частка боргу в ній значна, то залучення нових позикових коштів є небезпечним, оскільки ризик неплатоспроможності в таких умовах занадто великий.

7. Залучаючи позикові кошти, підприємство збільшує свої фінансові витрати на суму відсотків, пов'язаних з використанням кредитних ресурсів. Це зміщує точку беззбитковості і потребує від підприємства (для її досягнення) збільшення обсягів продажу. Отже, підприємство з вагомою часткою позикового капіталу має меншу можливість для маневру на випадок

непередбачуваних обставин, таких як падіння попиту на продукцію, значні зміни відсоткових ставок, зростання витрат, сезонні коливання.

8. Рентабельність власного капіталу (при збереженні коефіцієнтів поточної ліквідності та забезпечення підприємства власними оборотними коштами на мінімальному рівні) можна підвищити за рахунок збільшення величини позикових коштів у складі пасиву на довгостроковій основі. Однак при залученні довгострокових джерел фінансування слід урахувувати вартість та напрями їх використання. Якщо підприємство планує за рахунок довгострокових зобов'язань формувати поточні активи, навряд чи таке залучення буде виправданим. Тому, не в усіх випадках можливі зміни у фінансовій структурі.

9. Можна стверджувати, що підвищити рівень результативного показника лише за рахунок зміни фінансової структури неможливо. Очевидно, що для цього необхідне зростання обсягів реалізації та прибутку. Це означає, що третій чинник моделі має підпорядкований характер щодо першого та другого. Іншими словами, збільшувати величину позикового капіталу для підвищення рентабельності власного капіталу можна лише, тоді коли економічна рентабельність перевищує рівень ставки банківського відсотка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксімова Н. С., О.В. Топоркова, Т.А. Наумова Н.С.Ковалевська, І.В.Янчева, В.В.Янчев Навчальний посібник для студентів спеціальності «Обладнання харчових виробництв» – 2016. – 447 с.
2. Аналіз майна підприємства // Studfiles – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/9957930/page:2/>.
3. Г.М. Давидов, В.М. Савченко, О.В. Пальчук, Облікова політика – кропивницький: «Ексклюзив-Систем», 2017. – 362 с.
4. Даньківа Й. Я. ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ, ЗВІТНІСТЬ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ / – ужгород: о УжНУ «Говерла», 2018. – 300 с.
5. Економічний аналіз. – Навчальний посібник: Навчальний посібник. За ред. Акад., проф.. М.Г.Чумаченко. – К.КНЕУ, 2001. – 540 с.
6. Забезпечення: поняття, види та основні правила бухобліку [Електронний ресурс] // інтерактивна бухгалтерія. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/130110>.
7. Задорожний З. Гуцайлюк З. Литвин Б. Методичні рекомендації з обліку витрат будівельних організацій // Баланс. – 2001. – № 16 (спецвипуск). – С. 16 – 41.
8. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 року №996 – XIV зі змінами та доповненнями. // Вісник податкової служби України, 1999р. № 33. – с.26–30.
9. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 22.05.1997 року №283–97–ВР. // Записки бухгалтера / Уклад. Л. Маргорська. – Харків: Фактор, 2001, с.96–135
10. Закон України “Про підприємництво” від 07.02.1991 року №785–ХІІ зі змінами та доповненнями. // Записки бухгалтера / Уклад. Л. Маргорська. – Харьков: Фактор, 2001, – с.63–75

11. Історія бухгалтерського обліку: Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. 4. 1, Житомир: ПП Рута // 2001.— 512 с.
12. Карев В. Зарахування на баланс основних засобів // Галицькі контракти, – №10. – 2000. – с.21 – 31
13. Класифікація господарських засобів. [Електронний ресурс] // osvita.ua – Режим доступу до ресурсу: https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/19053/
14. Класифікація методів та прийомів фінансового аналізу [Електронний ресурс] // vuzlit.com – Режим доступу до ресурсу: https://vuzlit.com/71448/klasifikatsiya_metodiv_priyomiv_fransovogo_analizu..
15. Класифікація систем обліку [Електронний ресурс] // pidru4niki. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/16380119/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/klasifikatsiya_sistem_obliku.
16. Кононенко О. Облік загальногосподарських витрат згідно з П(С)БО // Податки та бухгалтерського облік”. – 29 травня 2000 р., № 22 с. 27
17. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства. Навч.посібник. –К.: Знання, 2001. – 378 с.
18. Максимова В. Ф. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК (ЧАСТИНА II) / – Одеса, 2013. – 324 с.
19. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку .– К. „К.И.Н.Е.”, 2001р. – 289с.
20. Наказ ДПАІ від 12.06.2000року № 306”Зміни до порядку складання декларації про прибуток підприємства”. // Записки бухгалтера // Уклад. Л. Маргорська. – Харків: Фактор, 2001, с.25–36
21. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 464 с.
22. Облікова політика підприємств: навчальний посібник / Н. Л. Правдюк, Л. В. Коваль, О. В. Коваль. – Київ:, «Центр учбової літератури»., 2020.–647 с.

23. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ [Електронний ресурс] // pidru4niki – Режим доступу до ресурсу:
https://pidru4niki.com/1339061364550/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/organizatsiya_oblikovogo_protseesu.
24. Організація нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] // Studfiles. – 2012. – Режим доступу до ресурсу:
<https://studfile.net/preview/7878085/page:3/>.
25. Основи бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] // pidru4niki – Режим доступу до ресурсу:
https://pidru4niki.com/87860/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/osnovi_buhgalterskogo_oblik.
26. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА – СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ [Електронний ресурс] // ефективна економіка. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1613>
27. Пальчук О.В., В.М. Савченко, І.В. Рузмайкіна. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства / – Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем» , 2017. -248 с.
28. Пархоменко В. Інтегрована система складання квартальної фінансової звітності // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. –№ 3. – С. 3-6 (0,3 друк. арк.);
29. Пархоменко В., Голов С. Організація бухгалтерського обліку за спрощеним Планом рахунків // Бухгалтерський облік і аудит.– 2001. – № 5. – С. 5-12 (1,49 друк. арк.);
30. Пархоменко В.М. Концептуальні засади Плану рахунків бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2000. –№ 2. – С. 8-11 (0,46 друк. арк.);
31. Пархоменко В.М. Нормативно-правове забезпечення реформування бухгалтерського обліку // Вісник ЖІТІ. – 2001. – № 16. – С. 104-107 (0,37 друк. арк.);
32. Пархоменко В.М., Петрук О.М. Проблеми регламентації бухгалтерського обліку в період ринкового реформування економіки України // Вісник ЖІТІ. – 2001. – № 15. – С. 24-39

33. Пархоменко В.М., Петрук О.М. Удосконалення системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні // Вісник ЖІТІ. – 2001. – № 17. – С. 130-145
34. Первинний облік, поточний облік // pidru4niki – https://pidru4niki.com/1260090364558/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/pervinniy_oblik
35. Предмет, метод, принципи і функції управлінського обліку [Електронний ресурс] // pidru4niki – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/1867101053282/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/predmet_metod_printsiyi_funktsiyi_upravlinskogo_obliku
36. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] // верховна рада україни. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
37. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] // фонд державного майна україни – Режим доступу до ресурсу: <https://spfu.gov.ua/ua/documents/1041.html>.
38. Про підготовку, складання та подання квартальної звітності [Електронний ресурс] // верховна рада україни. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0049809-13#Text>.
39. Руденко Л.В. та ін. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства. Навч.посібник. – К.: Укоопспілка, 2000. – 422 с.
40. Сіменко І. В. Аналіз господарської діяльності підприємства – київ: центр учбової літератури, 2013. – 384 с.
41. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ [Електронний ресурс] // ефективна економіка – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3367>.
42. Фінанси підприємств [Електронний ресурс] // sumdu.edu.ua – Режим доступу до ресурсу: https://elearning.sumdu.edu.ua/free_content/lectured:d5813c9f9255c551fe3b3d9975d3ea3e8c1c7701/latest/337777/index.html#:~:text

43. Туренко А.М., СЛОВНИК ЕКОНОМІСТА ТА ПІДПРИЄМЦЯ – Харків: ХНАДУ, 2018. – 447 с.
44. Фінансовий стан підприємства: комплексна оцінка, показники та значення. // osvita.ua – https://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18236/.
45. Функціонування капіталу в різних сферах економіки [Електронний ресурс] // referat-ok.com.ua – Режим доступу до ресурсу: <http://referat-ok.com.ua/work/funkcionuvannja-kapitalu-v-riznih-sfe-2/>.
46. формування капіталу підприємств [Електронний ресурс] // hneu.edu.ua – Режим доступу до ресурсу: https://pns.hneu.edu.ua/pluginfile.php/261636/mod_resource/content/0/tema_5/Tema_5.pdf.
47. Фінансовий стан підприємства. тема 9 [Електронний ресурс] // edu.ua – Режим доступу до ресурсу: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%85%20%D0%A2%20%D0%90%202/page12.html.
48. Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік та оподаткування // Львів: Бухгалтерський центр “Ажур”, 2009. – 1112 с.
49. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз. Навч. Посібник. –К.: КНЕУ, 2002. – 360 с.
50. Шахрай В. В. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА / В. В. шахрай. – Вінниця, 2019. – 119 с
51. Юрченко К, Облік витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції у промисловості за ПБО // „Вісник податкової служби України”. – серпень 2001 р., № 30, с. 62
52. Статистика фінансового сектору [Електронний ресурс] // Національний банк України – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>
53. Аналіз рентабельності капіталу [Електронний ресурс] // Studfiles. – 2102. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/5416388/page:3/>

ДОДАТКИ

Додаток А

рис А.1 Мета складання фінансової звітності, основні вимоги, звітні періоди

Мета складання фінансової звітності, основні вимоги, звітні періоди [Електронний ресурс] // pidru4niki – https://pidru4niki.com/69606/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/meta_skladannya_finansovoyi_zvitnosti_osnovni_vimogi_zvitni_periodi.

рис А.2 Класифікація звітності та її користувачі

Класифікація звітності та її користувачі [Електронний ресурс] // pidru4niki – Режим доступу до ресурсу:

https://pidru4niki.com/1375040153277/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/klasifikatsiya_zvitnosti_koristuvachi.

Додаток Б

таблиця Б.1

Статистика фінансового сектору (грошово-кредитна та фінансова статистика)

Кінець періоду Фінансові інструменти	1 квартал 2021	2 квартал 2021	3 квартал 2021	4 квартал 2021	1 квартал 2022	2 квартал 2022	3 квартал 2022	4 квартал 2022	1 квартал 2023
1	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Фінансові активи	3,425,637	3,478,822	3,489,936	3,668,342	3,616,723	3,698,449	4,218,732	4,602,357	4,821,277
Монетарне золото та СПЗ	37,308	38,564	71,856	39,308	85,518	95,194	93,837	114,190	121,832
Готівкові кошти та депозити	559,115	638,343	606,661	718,314	676,932	760,455	980,260	1,210,099	1,458,878
Готівкові кошти	91,714	92,969	94,841	96,272	112,043	92,866	104,454	115,569	115,419
Переказні депозити	274,649	316,439	285,790	276,399	307,887	339,668	487,921	605,786	945,101
Інші депозити	192,752	228,936	226,030	345,644	257,003	327,922	387,885	488,745	398,358
Боргові цінні папери	1,604,893	1,543,687	1,514,258	1,583,265	1,508,707	1,537,266	1,807,958	2,014,216	2,020,642
Кредити	1,057,966	1,102,584	1,145,924	1,176,714	1,193,786	1,156,077	1,165,240	1,080,306	1,039,380
Акціонерний капітал та акції інвестиційного фонду	1,312	1,330	1,316	1,725	1,835	1,674	1,555	2,168	2,292
Страховання, пенсійні та стандартизовані гарантійні схеми									
Похідні фінансові інструменти	3,387	3,958	3,507	2,991	2,331	5,553	5,880	4,927	4,493
Інша дебіторська заборгованість	161,656	150,356	146,415	146,025	147,613	142,230	164,003	176,451	173,760
Пасиви	3,164,074	3,250,671	3,278,912	3,437,131	3,337,808	3,376,590	3,690,605	4,045,932	4,276,365
Монетарне золото та СПЗ	3,219	3,157	37,804	3,109	3,294	3,164	3,812	3,964	4,006
Готівкові кошти та депозити	2,464,188	2,556,208	2,546,672	2,732,735	2,697,097	2,781,322	3,110,164	3,489,570	3,672,647
Готівкові кошти	553,845	585,184	592,233	627,642	685,064	674,025	677,779	716,114	676,115
Переказні депозити	1,250,350	1,323,737	1,321,414	1,389,819	1,441,519	1,494,347	1,697,309	1,816,533	2,014,248
Інші депозити	659,993	647,287	633,025	715,274	570,514	612,950	735,076	956,923	982,284
Боргові цінні папери	2,963	2,918	2,397	2,238	2,069	1,927	1,852	1,119	1,021
Кредити	150,641	164,069	168,640	175,171	183,775	136,085	119,583	91,529	70,850
Акціонерний капітал	503,574	504,769	504,678	505,394	431,024	431,209	431,467	432,098	429,712
Страховання, пенсійні та стандартизовані гарантійні схеми	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Похідні фінансові інструменти та фондові опціони працівників	1,556	1,574	1,541	1,306	1,727	5,047	6,496	5,522	4,623
Інша кредиторська заборгованість	37,934	17,976	17,180	17,178	18,823	17,836	17,230	22,130	93,506
Чисті фінансові активи	261,562	228,150	211,024	231,212	278,915	321,860	528,128	556,424	544,912

[Статистика фінансових рахунків сектору фінансових корпорацій [Електронний ресурс] // Національний банк України – Режим доступу до ресурсу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.]